

Aan de slag met *Metropole op School*

Met de leerlijn *Metropole op School* krijgt muziek-educatie vanuit het Metropole Orkest een plaats in het primair onderwijs. In de leerlijn en het onderwijskundig concept leest u meer over de achtergronden van het lesmateriaal en de didactische inzichten die eraan ten grondslag lagen. Ook vindt u een schematische weergave van de leerlijn. In dit document gaat het specifiek over het lesmateriaal voor groep 1/2.

1. Metropole Orkest

Het Metropole Orkest ziet 'mensen raken' als de essentie van muziek. Door deze missie staat het orkest dicht bij de mensen, is het orkest experimenteel en heeft het een voortrekkersrol in de muziekwereld. Het Metropole Orkest biedt diverse artiesten een podium en geeft vaak spectaculaire shows. Het orkest is het grootste professionele pop- en jazzorkest ter wereld, maar functioneert ook als bruggenbouwer richting de klassieke muziek. De muziekgenres die het Metropole Orkest uitvoert, zijn erg breed: de muzikanten spelen zowel hedendaagse als klassieke muziek en de genres variëren van wereldmuziek tot musical en van pop tot cabaret.

1.1 Geschiedenis

Het Metropole Orkest werd in 1945 opgericht als ensemble dat het volk vertier en hoop moest bieden. Vooraanstaande muzikanten uit heel Europa traden toe tot het ensemble, dat al snel uitgroeide tot een orkest. Tegenwoordig zijn er meer dan zestig mensen werkzaam bij het orkest.

Sinds 2012 is het Metropole Orkest zelfstandig. Voorheen werd het orkest gefinancierd uit het omroepbudget; tegenwoordig genereert het orkest voor een groot deel eigen inkomsten, door bijvoorbeeld samenwerkingen aan te gaan met muziekfestivals en -evenementen als North Sea Jazz en de 3FM Awards. Ook toont het Metropole Orkest zich ondernemend door eigen tickets te verkopen, aanstormende talenten te helpen bij hun ontwikkeling en educatieprogramma's te ontwikkelen. De leerlijn *Metropole op School* is daar een voorbeeld van.

1.2 Missie

Het Metropole Orkest werkt actief aan het realiseren van zijn missie. Doelstellingen, activiteiten en budgetten zijn zodanig ingericht en gefocust dat de missie zo optimaal mogelijk wordt waargemaakt. De missie geeft daarom richting aan het beleid, de uitvoering en de investeringen. In de verwoording van de missie van het Metropole Orkest wordt de bestaansreden van het orkest als volgt omschreven:

- 'The worlds' leading pop and jazz orchestra': het Metropole Orkest wordt gezien als een van de beste jazz- en poporkesten ter wereld. De muziek van het Metropole Orkest raakt, ontroert, inspireert en verbindt mensen.
- Er is geen cultuurinstelling die meer Nederlanders bereikt. Als ambassadeur van Nederland heeft het orkest in het buitenland veel aanzien.

- Als top van de piramide stimuleert het orkest actief educatie en het amateurveld en inspireert het nieuwe generaties musici in de lichte muziek.
- Het Metropole Orkest vernieuwt de lichte muziek en houdt haar rijke erfgoed levend.

Het Metropole Orkest wil deze missie uitdragen door sociaal-maatschappelijk actief te zijn en het muziekonderwijs terug te brengen in het primair en voortgezet onderwijs in Nederland. De muziekgenres die het orkest speelt zijn daar uitermate geschikt voor. Op deze manier maken leerlingen kennis met de werking van muziek, raken zij geïnspireerd door de lichte muziek van het orkest en wordt het rijke erfgoed levend gehouden (Metropole Orkest, z.d.).

1.3 Doelen

Het Metropole Orkest streeft ernaar om kinderen en jongeren te inspireren en te raken door gebruik te maken van toegankelijke opdrachten en authentiek klinkend materiaal. Het ontwikkelen van een leerlijn voor het primair en voortgezet onderwijs zorgt ervoor dat dat doel bereikt wordt en versterkt de maatschappelijke positie en het ondernemerschap van het orkest.

Het Metropole Orkest wordt in de internationale muziekwereld hoog gewaardeerd. Het orkest krijgt daarom veel belangstelling in toegankelijke settings, zoals op popfestivals. Daarnaast coacht het jonge talenten. Met behulp van een leerlijn die gebruikt kan worden in het primair en voortgezet onderwijs zorgt het orkest ervoor dat de lichte muziek van het orkest voor een breed publiek beschikbaar gemaakt wordt.

1.4 Educatief model

Wat wil het Metropole Orkest met het educatieve programma bewerkstelligen en hoe? Bij het ontwikkelen van de lessenserie is uitgegaan van een aantal didactische principes:

- Authentiek klinkend materiaal nodigt uit om verder onderzocht te worden.
- Muziek klinkt en kan vastgelegd worden: muziek kunnen vastleggen en vastgelegde muziek kunnen lezen is geen voorwaarde voor muziekonderwijs.
- De nieuwsgierigheid die muziek teweegbrengt, zorgt voor intrinsieke motivatie.
- Muziek maak je samen met anderen (samenwerkend leren).
- Uitdagende muzikale opdrachten sluiten aan bij de exploratiewens van kinderen.
- De docent is niet leidend in het lesmateriaal en heeft dus geen specifieke voorkennis nodig: de leerkracht volgt en stuurt het leerproces van de leerlingen.
- Gedifferentieerd leren sluit aan bij niveauverschillen, verschillen in voorkennis en diverse leerstijlen.

De missie van het Metropole Orkest en van de lessenserie is gericht op ontdekken, raken en samenbrengen. Geprikkeld worden is daarbij belangrijk, maar ook samenwerken en ondervinden door middel van

ervaringsgericht leren. Leerlingen die een auditieve, geordende of abstracte, theoretische of praktische leerstijl hebben, kunnen hun talenten kwijt in de diverse opdrachten (Kaldeway, 2007).

2. Project basisscholen Metropole

Het Metropole Orkest probeert zich op meerdere manieren aan jongeren te binden, bijvoorbeeld door op te treden op bekende podia als de Melkweg en Paradiso, maar ook door acties op sociale media te organiseren. *Metropole op School* is een voorbeeld van de manier waarop het Metropole Orkest aansluiting probeert te vinden bij jonge mensen. Het lesmateriaal dat aan het primair onderwijs aangeboden wordt, is het begin van een doorlopende leerlijn voor het primair en het voortgezet onderwijs.

Metropole op School bestaat voor groep 1/2 uit een werkboek (het 'Knorkestblok'), een digitaal platform en docentmateriaal. In het 'Knorkestblok' wordt expliciet aangesloten bij dat wat de leerlingen al weten. Die kennis wordt vergroot door een persoonlijk boekje met doordachte en daarbij aansluitende opdrachten aan te bieden, waardoor er gewerkt wordt in de zone van naaste ontwikkeling (SLO, z.d.). Ervaren staat daarbij centraal.

2.1 Context van de lessenserie

In 2015 bestond het Metropole Orkest 70 jaar en was het 100 jaar geleden dat oprichter van het orkest en eerste dirigent en Dolf van der Linden werd geboren. Voor het orkest was dit het uitgelezen moment om een breed publiek te laten genieten van de lichte genres die er gespeeld worden. Met het verschijnen van lesmateriaal voor het primair onderwijs speelt het Metropole Orkest sinds 2015 in op de behoefte aan muziekeducatie vanuit het onderwijs en de overheid. Het lesmateriaal wordt nu uitgebreid en ook voor andere leeftijdsfasen geschikt gemaakt.

Uit onderzoek blijkt dat directies en leerkrachten vierkant achter de stelling staan dat onderwijs meer is dan alleen taal en rekenen (Van Schilt-Mol, e.a., 2012). Niet alle kinderen kunnen muzieklus volgen, omdat die vaak behoorlijk duur zijn (Fluxus, z.d.). Minister Bussemaker stelde in de Cultuurnota 2017 - 2020 vast dat muziekonderwijs gefaciliteerd en getoetst moet worden en dat er een inspanningsverplichting op het gebied van cultuureducatie gesteld moet worden (naast sport en techniek).

Op verzoek van de minister is kunstzinnige oriëntatie door Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) als een van de zeven leergebieden uit het primair onderwijs beschreven in een doorlopende leerlijn. Naast deze positieve ontwikkelingen is er tegelijkertijd ook sprake van bezuinigingen in de culturele sector, waardoor de culturele ontwikkelkansen voor kinderen afnemen, zeker regionaal. Met een landelijk lesprogramma kan muziekeducatie (weer) beschikbaar worden voor een grote groep kinderen (Handreiking muziekonderwijs 2020, 2014).

Het gevolg van deze ontwikkelingen is dat er veel aanbod is op het gebied van muziekonderwijs.

Daarbij wordt er vooral teruggegrepen op het traditionele muziekonderwijs: uitleggen wat een instrument is en van daaruit verder werken. Er is daarbij een verschuiving te zien van frontaal/klassikaal onderwijs - waarbij de docent voorin de klas staat en alle leerlingen tegelijkertijd kennis laat nemen van theorie of een opdracht laat maken - naar ervaringsgericht onderwijs. Bij het eigentijdse ervaringsgerichte onderwijs waarop *Metropole op School* gestoeld is, staat initiatief, milieuverrijking en de dialoog centraal. Dat betekent dat leerlingen zelf het initiatief nemen om de wereld om zich heen te verkennen binnen een rijke en goed georganiseerde omgeving, waarin de leerkrachten hen helpt hun ervaringen te plaatsen. Het accent ligt daarbij op het proces, niet op het uiteindelijke product, hoewel het belang van beoordeling en toetsing niet vergeten wordt (Green, 2005).

Metropole op School staat daarmee voor eigentijds muziekonderwijs waarbij de ervaring centraal staat en het uitgangspunt authentiek klinkend materiaal is, dat echt gespeeld is door het orkest. Dat materiaal, in de vorm van lichte muziek, vergroot de transfer van het lesmateriaal naar de leefwereld van kinderen: er wordt geleerd met behulp van maatschappelijk betekenisvolle inhoud waarmee de relevantie van het leren buiten de school duidelijk wordt gemaakt (Haanstra, 2011). Dat heeft een aantal positieve gevolgen:

- Leerlingen leggen een *inhoudelijke* verbinding met de muzikwereld en de uitvoerende muzikanten waardoor hun motivatie hoger is.
- Door school, thuis en de maatschappij met elkaar te verbinden, passen leerlingen productieve en kunstbeschouwelijke kennis ook buiten de school toe.
- Opdrachten zijn toegankelijk doordat ze verwijzen naar het informele genre popmuziek, dat anders dan klassieke muziek minder aan conventies gebonden is. Een directe en authentieke gevoelsuiting staat in de muziek centraal (Green, 2005).

Het leerproces dat zo ontstaat, kenmerkt zich door de integratie van luisteren, optreden, improviseren en componeren, met de nadruk op productie en creativiteit. In het formelere domein zijn deze vaardigheden juist gescheiden en ligt de nadruk op reproductie (Green, 2005). Dat is bij *Metropole op School* nadrukkelijk niet het geval.

In juni 2014 publiceerde SLO een leerplankader kunstzinnige oriëntatie, waar de kerndoelen in dit domein in uitgewerkt zijn en waarbij ook is gespecificeerd hoe de domeinen zich verhouden tot andere leergebieden in het primair onderwijs. Met deze handvatten wil SLO de samenwerking tussen scholen en culturele aanbieders, zoals het Metropole Orkest, stimuleren. Meer over de manier waarop deze kerndoelen verwerkt zijn in *Metropole op School* vindt u in hoofdstuk 4, 'Leerlijn'.

2.2 Doelen en resultaten

De leerdoelen in de thema's en de competenties op de domeinen oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, reflecteren en evalueren leiden uiteindelijk naar het streefniveau aan het einde van de basisschool. Dat biedt een goede basis voor het voortzetten van de leerlijn *Metropole op School* in het voortgezet onder-

Oriënteren	Onderzoeken	Uitvoeren	Reflecteren en evalueren
De leerling kan betekenis geven aan (live) muziek uit verschillende tijden, stijlen en culturen, kan kennis nemen van betekenissen die anderen daaraan geven (waaronder de componist of de uitvoerder) en kan deze aan die van hemzelf spiegelen.	De leerling kan gericht luisteren naar muziek uit verschillende tijden, stijlen en culturen, en kan daarin de klank-, vorm- en betekenisaspecten herkennen en benoemen.	De leerling kan (zelfstandig, zuiver, helder gearticuleerd en met expressie) liederen en canons zingen, al dan niet met begeleiding.	De leerling kan overwogen keuzes maken voor zijn composities en die communiceren met anderen.
	De leerling kan klank-, vorm- en/of betekenisaspecten van muziek in zijn composities verwerken en daarbij de vormprincipes herhaling, contrast en variatie toepassen.	De leerling kan zelfstandig, ritmisch en in de maat, eenvoudig ritmische en melodische (begeleidings)patronen en speelstukken uitvoeren, zowel een- als meerstemmig, en kan daarbij reageren op lied(leidings)gebaren.	De leerling kan constructieve feedback geven.
	De leerling kan zijn muzikale ideeën vormgeven en uitvoeren met behulp van zijn stem, (school) instrumentarium, (muziek)technologie en beweging. De leerling kan zijn composities noteren en reproduceren met behulp van picturale en grafische notatievormen.	De leerling kan alleen en in groepsverband bestaande, eenvoudig grafisch en traditioneel genoteerde composities zowel auditief volgen als uitvoeren.	De leerling staat open voor feedback en kan die eventueel verwerken in het eigen werk-(proces).
		De leerling kent de namen en speelwijzen van het (school) instrumentarium en die van het pop- en (westerse) klassieke instrumentarium.	De leerling heeft enige kennis van en inzicht in de betekenis die muziek heeft voor het dagelijks leven van mensen van vroeger en nu, zoals feesten, verdriet, massamedia en beïnvloeding van gedrag.
	De leerling kan (alleen en in groepsverband) een eigen idee of bestaande compositie uitvoeren en presenteren aan anderen en doet dat met overtuiging.		

wijs. Daarvoor heeft SLO een aantal streefniveaus voor het einde van de basisschool gesteld (SLO, z.d.). Docenten werken door leerlingen verschillende competenties aan te leren toe naar deze streefniveaus. De competenties die in *Metropole op school* voor groep 1 en 2 voorkomen, zijn de competenties die volgens SLO passen bij deze leeftijdsgroep en de leeftijdsgroepen die erop volgen, de groepen 3 en 4, 5 en 6 en tot slot 7 en 8.

De competenties die in het lesmateriaal en met behulp van het 'Knorkestblok' aangesproken worden, zijn de volgende:

- De leerling kan actief luisteren naar korte stukken (live) muziek(-theater) uit een breed repertoire, aansluitend bij zijn belevingswereld.
- De leerling kan met taal, beweging of beeld zijn eigen betekenis geven aan muziek in binnen- en buitenschoolse situaties.
- De leerling kan betekenissen en klanktegenstellingen in muziek van een breed repertoire onderscheiden en vertalen naar beweging en beeld.
- De leerling ontdekt, door manipuleren en experimenteren, klankaspecten van diverse klankbronnen.
- De leerling kan zelfstandig een situatie, sfeer of

muzikale tegenstelling verwerken in kleine vocaal/instrumentaal geïmproviseerde klankstukjes.

- De leerling kan zijn muzikale ideeën globaal weergeven in beeld (picturaal, basaal grafisch).
- De leerling kent een breed repertoire liedjes en versjes, passend bij zijn directe belevingswereld.
- De leerling kan volgens de vorm van het lied fraseren.
- De leerling kan maat en tempo van muziek in beweging weergeven.
- De leerling kan (in groepsverband) eenvoudige ritmische patronen uitvoeren.
- De leerling kan bij het musiceren in groepsverband gelijk beginnen en eindigen aan de hand van een (lied)leidingsgebaar.
- De leerling (her)kent de relatie symbool/klank en kan onder leiding van de leerkracht picturale en grafische notaties verklanken.
- De leerling kent de namen en speelwijzen van het in de onderbouw (van het primair onderwijs) meest gebruikte schoolinstrumentarium.
- De leerling kan zich tijdens het musiceren qua tempo en volume aanpassen aan dat van de groep
- De leerling kan (alleen en in groepsverband) een kort muziekstukje onder leiding van de leerkracht aan anderen presenteren.

- De leerling kan over zijn muzikale ideeën vertellen, met gebruikmaking van basale muzikale begrippen.
- De leerling kan met aandacht luisteren naar de ideeën van anderen.
- De leerling herkent de betekenis van muziek in voor hem relevante jaarfeesten, situaties en emoties.

Omdat de transfer van deze competenties hoog is (er worden veel maatschappelijk relevante aspecten in genoemd), is het resultaat navenant. In de provincie Limburg, waar met het project DOOR wordt gewerkt, is dan ook een sterke structuur ontstaan tussen het primair onderwijs, het lokale culturele veld, de pabo, het provinciale culturele veld en het voortgezet onderwijs. Daarmee helpt muziekonderwijs als *Metropole op School* een fundament te vormen voor de muzieksector, zowel plaatselijk als landelijk (DOOR, z.d.).

2.5 Effecten van de lessenserie

Muziek zit in het DNA van heel veel culturen en vormt een communicatiemiddel dat als sociale verbinder fungeert (Unipartners, 2014). Overal in de samenleving is muziek te vinden: achtergrondmuziek in televisieseries, jingles in reclames, nieuwe hits op de radio, fanfare in het dorp, grote popfestivals en klassieke concerten. Daarom is het bewaren van dit culturele erfgoed ook van zulk groot belang. Muziek is een manier waarop mensen zich uitdrukken, een universele taal. Het heeft invloed op luisteraars, op de samen-

leving en op de emoties die we voelen. Muziek is een kunstuiting die grenzen laat vervagen. Het kunstgenre wordt gemaakt door culturen en het creëert culturen (DOOR, z.d.). Het is daarom van belang om kinderen uit te dagen zelf klinkend materiaal te gaan creëren, ze achtergrondinformatie bij deze muzikale en culturele boodschappen te laten vinden, ze te trainen in aandachtig luisteren naar muzikaal materiaal, ze te laten bewegen op muziek en ze muziekstukken te leren analyseren.

Doordat *Metropole op School* klinkend materiaal als basis heeft, wordt er in een universele taal (muziek) gecommuniceerd (DOOR, z.d.). Uit een wetenschappelijk overzicht van de effecten van muziekonderwijs bleek dat er verbanden tussen culturen worden gelegd, waardoor er op school een veilig schoolklimaat en een goede sfeer kunnen ontstaan (Unipartners, 2014).

Professor Erik Scherder stelt dat het bespelen van een muziekinstrument mensen op drie manieren kan verrijken: motorisch, visueel, en auditief (Universiteit van Nederland, 2013). Muziek heeft direct invloed op de ontwikkeling van allerlei cognitieve, mentale, sociale, persoonlijke en motorische functies van het brein (Unipartners, 2014).

Cognitief	Mentaal	Sociaal	Persoonlijk	Motorisch
• Verhoogde algemene schoolprestaties • Verhoogd IQ • Analytisch vermogen verbeterd • Abstractievermogen verbeterd • Verbeterd executief functioneren • Beter onderdrukken van impulsen • Verbeterde aandacht • Verbetering in het selecteren van relevante informatie uit een grote bron aan informatie • Verbeterd geheugen • Verbeterde taalontwikkeling en verwerking • Verbetering in leesvaardigheid • Verbetering in toondiscriminatie • Verbetering in het herkennen van emoties uit muziekstukken en stemgeluiden • Verbetering in gehoorvaardigheden • Verbetering in het ruimtelijk inzicht	• Beter functioneren van het brein, meer zenuwverbindingen • Buffer tegen hersenaandoeningen op latere leeftijd • Verbeterd associatief leren tussen sensorisch en motorisch handelen • Het beter koppelen van verschillende soorten van informatie (uit de omgeving en uit het geheugen)	• Beter omgaan met conflicten • Beter omgaan met gevoelens van agressiviteit • Groepsgevoel • Groepsdiscipline	• Beter omgaan met trots • Beter omgaan met onzekerheid • Betere emotionele vaardigheden • Zelfvertrouwen • Beter omgaan met aandachtvaardigheden • Betere emotionele stabiliteit	• Verbetering in het koppelen van sensorische met motorische handelingen • Verbetering in de fijne motoriek

Dit effect op leerlingen heeft ook een breder maatschappelijk effect. In veel beroepen is samenwerken heel belangrijk, net als plannen en het onderdrukken van impulsen. Ook op het gebied

van verbeterde sociale vaardigheden profiteert het bedrijfsleven op termijn van verbeterd muziekonderwijs (Unipartners, 2014).

3. Metropole Orkest en Metropole op School

In het lesmateriaal en in het 'Knorkestblok', het werkboek, maken de leerlingen kennis met verschillende aspecten van hedendaagse muziek. Dat doen ze met behulp van zes thema's, waarin steeds een dier met zijn of haar instrument centraal staat. Zo leren ze instrumenten kennen, oefenen ze met zelf muziek maken, met toonlengte en -hoogte en met ritme. Na het doorwerken van dit lesmateriaal voor muziek-educatie kunnen leerlingen muziek gemakkelijker gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren. Ook hebben ze meer kennis verworven over en krijgen ze meer waardering voor aspecten van cultureel erfgoed (SLO, z.d.).

Metropole op School maakt het cultureel erfgoed van het Metropole Orkest beschikbaar voor een grote groep kinderen en bereidt voor op een verdere muzikale ontwikkeling in het voortgezet onderwijs. De naam verwezenlijkt de missie: het karakter en de rijkdom van het Metropole Orkest delen met een breed en jong publiek, door transfer te creëren van het culturele veld naar het onderwijs.

De succesvolle eigenschappen van het Metropole Orkest zijn voor zover mogelijk in de thema's opgenomen. Dat heeft de volgende consequenties voor het lesmateriaal:

- Het genre van de stukken die het Metropole Orkest speelt, lichte muziek, staat centraal in de thema's. Dat maakt de muziekstukken die de leerlingen beluisteren toegankelijk en herkenbaar.
- *Metropole op School* heeft het verspreiden van het cultureel erfgoed hoog in het vaandel staan. Daarom speelt het beluisteren van authentiek materiaal (originele muziekstukken) een grote rol in het lesmateriaal. Hierbij wordt dus effectief gebruik gemaakt van de bestaande muzikale infrastructuur.
- Naar een muziekstuk van het Metropole Orkest luistert iedereen vanuit een ander referentiekader. Daarom is ook het lesmateriaal aansluitend bij verschillende referentiekaders van leerlingen geschreven. Er zijn bijvoorbeeld extra opdrachten in de

docentenhandleiding opgenomen, die interessant kunnen zijn voor snelle leerlingen of voor leerlingen die al wat meer ervaring hebben met muziek.

- Het Metropole Orkest is experimenteel en speelt daardoor in op nieuwe trends. Daarom wordt er bij het lesmateriaal ook een digitaal platform aangeboden, waarop aanvullend materiaal te vinden is.

4. Leerlijn

Het werkboek en het lesmateriaal zijn afgestemd op de kerndoelen voor het primair onderwijs, zoals vastgesteld door SLO, het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. Scholen kunnen het ingekochte cultuuraanbod aan de hand van deze kerndoelen verantwoorden. Voor elk thema zijn concrete leerdoelen in de vorm van *can do*-statements opgenomen.

4.1 Kerndoelen

Om de leerlijn optimaal te laten aansluiten bij de te behandelen kerndoelen 'kunst en cultuur' die horen bij het leergebied kunstzinnige oriëntatie in het basisonderwijs, is rekening gehouden met de volgende kerndoelen:

- 54:** De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren.
- 55:** De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- 56:** De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Bij kunstzinnige oriëntatie maken leerlingen kennis met kunstzinnige en culturele aspecten waarmee mensen vorm en betekenis hebben gegeven aan hun bestaan. Leerlingen leren ook zélf vorm en betekenis te geven aan hun bestaan. Ze leren de inhoud, vaardigheden en attitudes van de kunstzinnige vakdisciplines (bewust) te gebruiken in hun proces van vormgeving en betekenisgeving. Daarbij wordt steeds gewerkt met de rode draad oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren en reflecteren (SLO, z.d.)

Kerndoel 54	Kerndoel 55	Kerndoel 56
Bij muziek ontwikkelen de leerlingen zich muzikaal. Dat kan door leerlingen zelf muziek te laten maken (zingen of spelen) en door ze naar muziek te laten luisteren. Het gaat erom dat leerlingen zich bewust worden van gevoelens en ideeën die muziek bij hen oproept en dat ze manieren krijgen aangereikt om door en over muziek te communiceren. Leerlingen werken samen en leren op elkaar in te spelen. Drama, dans en muziek komen vaak in combinatie voor.	Bij reflecteren wordt er zowel op het product, als op het proces van werken gereflecteerd. Er kan gereflecteerd worden op (het (eigen) maakproces van) een lied of op het werk van professionele kunstenaars. Ook het reflecteren op aspecten van cultureel erfgoed behoort hiertoe. De samenhang tussen de betekenis, de functie en de plaats in een cultuur zijn daarbij onderwerpen die belicht worden.	Bij dit kerndoel gaat het over kennis van cultureel erfgoed. Onder cultureel erfgoed worden zaken uit het verleden bedoeld die we de moeite waard vinden om te bewaren. Het gaat daarbij over objecten uit het verleden, rituelen, gebruiken, verhalen van mensen uit het verleden en over kunst. Het gaat erom dat leerlingen worden uitgedaagd kunst en erfgoed te beleven, te bevragen, erover te communiceren en te filosoferen. Ook gaat het om de waardering ervan.

Elk kerndoel bevat voor de doelgroep, leerlingen uit groep 1/2, specifieke eigenschappen die vertaald zijn in een leerlijn voor het primair onderwijs.

Zo worden er onderwerpen uit de belangstellingswereld van kinderen aangesneden. Vaak zijn dat onderwerpen die dicht bij hen liggen maar ook hun nieuwsgierigheid trekken, zoals dieren, kleuren en knutselwerkjes.

In groep 3/4 gaan leerlingen met de competenties die ze in groep 1/2 bereiken verder: ze leren nu ook de betekenis die anderen aan muziek geven te begrijpen, muziekstukjes ontwerpen en gaan verder met zingen, ook in andere talen (SLO, z.d.).

De kerndoelen 54, 55 en 56 en de deelvaardigheden oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, reflecteren en evalueren komen op verschillende manieren terug in het lesmateriaal. De kerndoelen sluiten daarmee aan op de kerndoelen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs op het gebied van muziek in het domein Kunst en Cultuur:

48: De leerling leert door het gebruik van elementaire vaardigheden de zeggingskracht van verschillende kunstzinnige disciplines te onderzoeken en toe te passen om eigen gevoelens uit te drukken, erva-

ringen vast te leggen, verbeelding vorm te geven en communicatie te bewerkstelligen.

49: De leerling leert eigen kunstzinnig werk, alleen of als deelnemer in een groep, aan derden te presenteren.

50: De leerling leert, op grond van enige achtergrondkennis, te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en te luisteren naar theater-, dans- en filmvoorstellingen.

51: De leerling leert, met behulp van visuele of audiotieve middelen, verslag te doen van deelname aan kunstzinnige activiteiten (als toeschouwer en als deelnemer).

52: De leerling leert mondeling of schriftelijk te reflecteren op eigen werk en werk van anderen, waaronder kunstenaars.

Metropole op School vormt daarmee een doorgaande leerlijn vanaf groep 1/2 in de onderbouw van het primair onderwijs naar groep 3/4, 5/6 en 7/8 naar het voortgezet onderwijs.

4.2 Leerdoelen in *can do*-statements

De leerdoelen van de thema's zijn vertaald in *can do*-statements, die direct laten zien wat leerlingen leren in elk thema.

Boekje 1: Knor en zijn trommel	
Basisopdrachten • De leerling kan het instrument 'trommel' herkennen. • De leerling kan een basisritme spelen. • De leerling kan een lied mee- en nazingen. • De leerling kan een ritme meespelen. • De leerling kan klank grafisch verwerken. • De leerling kan klank in beeld verwerken. • De leerling kan beeld in geluid verwerken. • De leerling kan muziek grafisch weergeven. • De leerling kan vertellen wat een trommel of snaredrum is. • De leerling kan ritme koppelen aan beweging. • De leerling kan zijn kennis over percussie en ritme samenvatten. • De leerling kan een lied zuiver en juist zingen. • De leerling kan een trommel auditief herkennen.	Extra opdrachten • De leerling kan een ritme herkennen in een grafische notatie. • De leerling kan een grafische notatie aanvullen als hij het ritme hoort. • De leerling kan een eenvoudig ritme spelen. • De leerling kan zang en ritme combineren. • De leerling kan een ritme reproduceren. • De leerling kan verschillende ritmes spelen.
Boekje 2: Kukel en zijn gitaar	
Basisopdrachten • De leerling kan het instrument 'gitaar' herkennen. • De leerling kan de onderdelen van de gitaar benoemen. • De leerling kan vertellen hoe een gitaar bespeeld wordt. • De leerling kan bewegingen met muziek combineren. • De leerling kan een lied in een andere taal op de juiste toonhoogte juist zingen. • De leerling kan (met een zelfgemaakt instrument) meespelen met een lied. • De leerling kan andere snaarinstrumenten herkennen. • De leerling kan een lied zuiver en juist zingen. • De leerling kan een trommel en een gitaar auditief herkennen. • De leerling kan zijn kennis over snaarinstrumenten samenvatten.	Extra opdrachten De leerling kan ideeën vertalen in bewegingen en gebaren.

Boekje 3:

Saar en haar trompet

Basisopdrachten

- De leerling kan het instrument 'trompet' herkennen.
- De leerling kan de onderdelen van de trompet benoemen.
- De leerling kan vertellen hoe een trompet bespeeld wordt.
- De leerling kan geluiden in een muziekstuk grafisch herkennen.
- De leerling kan een lied op de juiste toonhoogte juist zingen.
- De leerling kan maatsoorten herkennen en uitdrukken.
- De leerling kan toonlengte herkennen en grafisch weergeven.
- De leerling kan grafische notaties omzetten in geluid.
- De leerling kan muziek onthouden en grafisch reproduceren.
- De leerling kan blaasinstrumenten herkennen.
- De leerling kan zijn kennis over blaasinstrumenten samenvatten.
- De leerling kan een lied zuiver en juist zingen.
- De leerling kan een trommel, een gitaar en een trompet auditief herkennen.

Extra opdrachten

- De leerling kan korte en lange tonen spelen.
- De leerling kan met anderen praten over toonlengte.
- De leerling kan een ritme presenteren aan anderen.
- De leerling kan een ritme auditief herkennen.
- De leerling kan zelf een blaas-instrumentgeluid produceren.
- De leerling kan een speelwijze oefenen en toepassen.

Boekje 4:

Wiebel en zijn piano

Basisopdrachten

- De leerling kan het instrument 'piano' herkennen.
- De leerling kan een lied mee- en nazingen.
- De leerling kan een lied op de juiste toonhoogte en met de juiste tekst nazingen.
- De leerling kan bewegingen in de maat uitvoeren.
- De leerling kan de trommel, gitaar, trompet en piano auditief herkennen.
- De leerling kan de trommel, gitaar, trompet en piano visueel herkennen.
- De leerling kan de onderdelen van een piano benoemen.
- De leerling kan de speelwijze van een piano benoemen.
- De leerling kan een lied meespelen op een zelfgemaakt instrument.
- De leerling kan noten op een instrument herkennen en spelen.
- De leerling kan zijn kennis over toetsinstrumenten samenvatten.
- De leerling kan toetsinstrumenten herkennen en benoemen.
- De leerling kan een lied zuiver en juist zingen.

Extra opdrachten

- De leerling kan een lied na- en meespelen met instrumenten of voorwerpen.
- De leerling kan bewegen op muziek en zijn emotie of associatie in die beweging verwerken.
- De leerling kan een instrument auditief herkennen.

Boekje 5: Lis en haar blokfluit

Basisopdrachten

- De leerling kan het instrument 'blokfluit' herkennen.
- De leerling kan wereldmuziek herkennen.
- De leerling kan een lied in een andere taal op de juiste toonhoogte en met de juiste tekst zingen.
- De leerling kan een melodie herkennen.
- De leerling kan een dans in de maat uitvoeren.
- De leerling kan de betekenis van een anderstalige tekst benoemen.
- De leerling kan instrumentenfamilies onderscheiden.
- De leerling kan de speelwijze van een blokfluit benoemen.
- De leerling kan ritmische patronen herkennen.
- De leerling kan ritmische patronen grafisch aantonen.
- De leerling kan toonlengte grafisch aantonen.
- De leerling kan grafische notaties omzetten in geluid.
- De leerling kan muziek onthouden en reproduceren.
- De leerling kan de blokfluit herkennen.
- De leerling kan blaasinstrumenten herkennen.
- De leerling kan zijn kennis over blaasinstrumenten samenvatten.
- De leerling kan een lied zuiver en juist zingen.
- De leerling kan de trommel, de gitaar, de trompet, de piano en de blokfluit auditief herkennen.

Extra opdrachten

- De leerling kan ritme in woorden herkennen en creëren.
- De leerling kan ritmes spelen met behulp van bodysounds of instrumenten.

Boekje 6: Jille en haar viool

Basisopdrachten

- De leerling kan een lied mee- en nazingen.
- De leerling kan bewegingen uitvoeren op muziek, ook bij versnellingen.
- De leerling kan onderdelen van instrumenten uit verschillende instrumentenfamilies aan het instrument zelf koppelen.
- De leerling kan het instrument 'viool' herkennen en benoemen.
- De leerling kan de speelwijze van de viool benoemen.
- De leerling kan toonhoogte herkennen.
- De leerling kan toonhoogte grafisch weergeven.
- De leerling kan grafische notaties omzetten in geluid.
- De leerling kan een muzikaal fragment onthouden en grafisch weergeven.
- De leerling kan materialen van instrumenten herkennen.
- De leerling kan zijn kennis over snaarinstrumenten samenvatten.
- De leerling kan de trommel, de gitaar, de trompet, de piano, de blokfluit en de viool auditief herkennen.

Extra opdrachten

- De leerling kan toonhoogte uitbeelden met zijn lichaam.
- De leerling kan hoge en lage tonen van elkaar onderscheiden.
- De leerling kan hoge en lage tonen spelen.

In het verloop van de *can do*-statements is zo veel mogelijk rekening gehouden met de taxonomie van Bloom, met een opbouw in de niveaus onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren en tot slot creëren. Door de opbouw is de drempel voor leerlingen lager. De differentiatie, door de extra opdrachten, maakt het mogelijk om het niveau 'creëren' vaker bij de les te betrekken als dat gewenst is (Expertisecentrum Kunsttheorie, z.d.).

Bij de opdrachten is rekening gehouden met de verschillende factoren uit het creatieve proces, zoals geformuleerd door SLO: oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren en reflecteren. Door aan te sluiten

bij de voorkennis van leerlingen oriënteren ze zich op dat wat ze al weten. Nieuwe stof wordt met behulp van eenduidige vragen ('Hoe vaak zingt Aart het refrein?') gepresenteerd, zodat leerlingen de stof gaan onderzoeken. Omdat kinderen van nature nieuwsgierig zijn, is dit ook een belangrijk uitgangspunt in het lesmateriaal. Het actieve bezig zijn met muziek uit zich in opdrachten die een uitvoerend karakter hebben.

In de opdrachten komen zowel feiten als regels en begrippen, procedures en metacognitieve kennisaspecten terug, zoals reflectie en zelfregulering (Kunsttheorie Expertisecentrum, z.d.). Een voorbeeld van deze vierdeling:

	Feit	Begrip/regel	Procedure	Metacognitief
1. Knor en zijn trommel	Een snaredrum is een trommel.	Een geluid dat je maakt met een trommel heet een 'roffel'.	Je kunt ritmes uitbeelden met vormen, zoals cirkels en vierkanten.	Je kunt je zelf-bedachte ritme naspelen van vormen die je hebt opgeplakt.
2. Kukel en zijn gitaar	Een gitaar heeft zes snaren.	Als je de snaren van een gitaar aanslaat, komt er geluid uit.	Met een zelfgemaakte gitaar kun je meespelen met een lied.	Je kunt vertellen wat je allemaal weet over snaarinstrumenten met behulp van beeld.
3. Saar en haar trompet	Een trompet heeft toetsen.	Je kunt lange en korte tonen ook op papier laten zien.	Als je goed luistert, kun je geluiden die je hoort herkennen in beelden.	Je kunt je herinneren over welke instrumenten je het gehad hebt en je kunt die instrumenten herkennen.
4. Wiebel en zijn piano	De toetsen van de piano zijn zwart en wit.	Een piano werkt doordat er een hamertje tegen een snaar slaat.	Als je goed naar het plaatje kijkt, kun je de zwarte toetsen van de piano op de juiste plek plakken.	Als je goed kijkt, kun je door te vergelijken andere instrumenten vinden die lijken op de piano.
5. Lis en haar blokfluit	'Simi Jadech' is een Hebreeuws lied.	Er komen verschillende tonen uit een blokfluit door te blazen en je vingers te verplaatsen.	Als je goed luistert, kun je een stukje muziek onthouden en op papier weergeven.	Je kunt zelf ritmes bedenken met woorden die kort-kort en lang zijn.
6. Jille en haar viool	Een viool is een strijkinstrument.	De haren van een strijkstok moeten soms vervangen worden.	Als de muziek versnelt, passen daar andere bewegingen bij.	Je kunt als je goed kijkt herkennen van welk materiaal instrumenten gemaakt zijn.

4.3 Tussendoelen

Het verloop van de thema's is zo opgebouwd dat elk vorig thema een bodem biedt voor nieuwe stof in het volgende thema. In de lesstof voor groep 1 en 2 leren leerlingen steeds meer instrumenten kennen. Ze verkennen percussie, snaarinstrumenten, blaasinstrumenten, toetsinstrumenten en strijkinstrumenten één voor één. In het Knorkestlied, waarmee ieder thema wordt afgesloten, leren ze de instrumenten te herkennen en van elkaar onderscheiden. De herhaling van dit lied zorgt ervoor dat de stof uit de vorige boekjes ook steeds terugkomt.

Begin	1. Knor en zijn trommel	2. Kukel en zijn gitaar	3. Saar en haar trompet
Leerlingen hebben geen of een beperkte kennis van muziekinstrumenten, muziekstijlen, orkesten en hun eigen smaak in muziek.	Onderwerpen De trommel bespelen Ritmes mee- en naspelen Ritmes noteren en spelen van papier Begrippen Trommel Roffel Slaginstrumenten Percussionist Snaredrum Tamboerijn Djembé Drumstel Bongo's Triangel Doel Leerlingen herkennen en kennen veelvoorkomende slaginstrumenten en kunnen werken met ritmes, zowel door na te spelen als te noteren.	Onderwerpen De gitaar bespelen Zelf een gitaar maken en bespelen Wereldmuziek Songteksten begrijpen Tonen hoger en lager laten klinken Begrippen Gitaar Snaren Akoestische gitaar Balalaika Saz Viool Piano Contrabas Banjo Elektrische gitaar Doel Leerlingen herkennen en kennen veelvoorkomende snaarinstrumenten en kunnen nauwkeurig luisteren naar anderstalige muziek.	Onderwerpen Een lied op verschillende manieren zingen (maatsoort, toonlengte) Bewegen op muziek De trompet bespelen Begrippen Maatsoort Trompet Toetsen Toonlengte Dwarsfluit Tuba Trombone Blokfluit Panfluit Hoorn Trekfluit Fluitje Doel Leerlingen herkennen variaties in muziek, zoals toonlengte en maatsoort en voelen aan dat daar andere bewegingen bij passen. Leerlingen herkennen en kennen veelvoorkomende blaasinstrumenten.

4. Wiebel en zijn piano	5. Lis en haar blokfluit	6. Jille en haar viool	Eind
Onderwerpen De piano bespelen Verschillende instrumenten herkennen Bewegen in de maat Het uiterlijk van een piano Begrippen Piano Hamer Toetsen Noten (C en G) Accordeon Keyboard Doel Leerlingen kennen en herkennen veelvoorkomende toetsinstrumenten en weten hoe die instrumenten werken en hoe je ze bespeelt.	Onderwerpen De blokfluit bespelen Wereldmuziek Bewegen op melodieën Songteksten begrijpen Ritme en toonlengte grafisch weergeven Begrippen Blokfluit Melodie Toonhoogte Blaasinstrumenten Dwarsfluit Tuba Trombone Blokfluit Panfluit Hoorn Trekfluit Fluitje Doel Leerlingen kennen en herkennen veelvoorkomende blaasinstrumenten en kunnen ideeën over muziek grafisch weergeven en reproduceren.	Onderwerpen De viool bespelen Bewegen op versnellende muziek Begrippen Versnelling Viool Strijkstok Materiaal Bongo's Balalaika Saz Trommel Djembé Gitaar Contrabas Drumstel Beatring Piano Blokfluit Banjo Slaginstrumenten Doel Leerlingen kunnen instrumentenfamilies onderscheiden. Leerlingen kunnen bewegen op muziek, ook als die varieert in tempo.	Leerlingen kennen veelvoorkomende muziekinstrumenten uit verschillende instrumentenfamilies en kunnen die instrumenten visueel en auditief herkennen. Ze kunnen omgaan met variaties in muziek, zowel door te luisteren als door die variatie om te zetten in beweging. Leerlingen kunnen muzikale variatie ook grafisch noteren en grafische notatie vertalen in muziek.

4.4 Concrete inhoud van het lesmateriaal

De thema's zijn naar de leerdoelen, kerndoelen, leerstijlen en de inzichten uit het onderwijskundig concept samengesteld. In deze paragraaf volgt een systematische doorloop van het lesmateriaal.

4.4.1 Knor en zijn trommel

Het eerste thema, 'Knor en zijn trommel', begint met het filmpje 'Knor wil spelen'. Leerlingen maken zo kennis met het personage Knor en met zijn trommel. Ook luisteren ze naar het Knorkestlied, dat de rest van de lessen ook centraal staat.

De volgende activiteit is het liedje 'Trommel in het midden', waarin leerlingen zingen en een ritme meespelen.

In het filmpje 'Dum-Tek-Quiz' leren leerlingen meer over klankkleur en het noteren daarvan. In het volgende filmpje, de vlog over de trommel, leren leerlingen van een percussionist van het Metropole Orkest meer over het betreffende instrument (trommel) en de speelwijze daarvan.

Leerlingen gaan vervolgens aan de slag met het werkblad 'Tellen'.

In het audiofragment 'Knor zegt' leren leerlingen nauwkeurig luisteren en korte ritmische fragmenten herkennen en koppelen aan bewegingen.

Op het werkblad 'Kleurplaat' werken leerlingen aan een tekening van Knor en zijn trommel.

Het eerste thema wordt afgerond met een praatplaat, waarmee leerlingen hun kennis kunnen samenvatten en bespreken.

Het thema eindigt met het filmpje van het themalied 'Knorkest', waarin leerlingen het lied nazingen en de klank van de trommel in dit lied leren herkennen.

4.4.2 Kukel en zijn gitaar

Het tweede thema, 'Kukel en zijn gitaar', begint met het filmpje 'Kukel kan niet kraaien'. Hierin maken leerlingen kennis met het personage kukel en zijn instrument, de gitaar.

Op het werkblad knutselen ontdekken leerlingen meer over de onderdelen van een gitaar en werken ze aan hun eigen 'gitaar', een knutselproject.

In het filmpje 'El Ele' maken leerlingen kennis met een Turks liedje, waarbij bewegingen in de maat moeten worden uitgevoerd. Ze luisteren ook naar de audio van de tekst en oefenen dan met toonhoogte en de betekenis van de tekst. Ook spelen ze mee op hun zelfgemaakte gitaar.

Op het werkblad 'Puzzel' gaan leerlingen aan de slag met de onderdelen van de gitaar, waardoor ze die beter leren (her)kennen.

In de vlog over de gitaar maken leerlingen kennis met een muzikant van het Metropole Orkest, die ze meer vertelt over de gitaar en de speelwijze daarvan.

Op het werkblad 'Kleurplaat' gaan leerlingen aan de slag met een tekening van Kukel en zijn gitaar.

Het tweede thema wordt afgerond met een praatplaat, waarmee leerlingen hun kennis kunnen samenvatten en bespreken.

Het thema eindigt met het filmpje van het themalied 'Knorkest', waarin leerlingen het lied nazingen en de klank van de trommel en de gitaar in dit lied leren herkennen en van elkaar onderscheiden.

4.4.3 Saar en haar trompet

Het derde thema, 'Saar en haar trompet' begint met het filmpje 'Saar de stotteraar', waarin leerlingen kennismaken met Saar en de trompet. Vervolgens luisteren ze naar het fragment 'Ik en jij', waarbij ook een werkblad hoort. Leerlingen oefenen met goed luisteren en het koppelen van een voorwerp aan een geluid.

Het fragment 'Ik en jij' wordt nog een keer beluisterd, maar dit keer oefenen leerlingen met nazingen en bewegen op de maat.

In de vlog maken leerlingen kennis met een trompettist van het Metropole Orkest. Ze leren meer over de trompet en de speelwijze van het instrument.

In het filmpje 'Lange en korte tonen quiz' leren leerlingen toonlengte te herkennen en te werken met grafische notaties op het gebied van toonlengte.

Op het werkblad 'Kleurplaat' werken leerlingen aan een tekening van Saar en haar trompet.

Het derde thema wordt afgerond met een praatplaat, waarmee leerlingen hun kennis kunnen samenvatten en bespreken.

Het thema eindigt met het filmpje van het themalied 'Knorkest', waarin leerlingen het lied nazingen en de klank van de trommel, de gitaar en de trompet in dit lied leren herkennen en van elkaar onderscheiden.

4.4.4 Wiebel en zijn piano

Het vierde thema, 'Wiebel en zijn piano' begint met het filmpje 'Wiebel blijft zitten', waarin leerlingen kennismaken met Wiebel en de piano. In het volgende filmpje, 'Wiebel slaat met één hamer' oefenen leerlingen met een lied en de bijbehorende bewegingen.

Op het werkblad 'Luisteren' koppelen leerlingen geluiden aan plaatjes. Ze leren dus de instrumenten die ze nu hebben leren kennen visueel te herkennen. Ze luisteren daarbij naar het fragment 'Welk instrument hoor je?'

In de vlog over de piano leren leerlingen van een pianist van het Metropole Orkest meer over het instrument en de speelwijze daarvan.

Op het werkblad 'Toetsen plakken' gaan leerlingen actief aan de slag met onderdelen van de piano: de toetsen. Ook leren ze het verband tussen delen van het instrument en geluid kennen. Ze oefenen namelijk met twee noten: C en G.

Op het werkblad 'Kleurplaat' werken leerlingen aan een tekening van Wiebel en de piano.

Het vierde thema wordt afgerond met een praatplaat, waarmee leerlingen hun kennis kunnen samenvatten en bespreken.

Het thema eindigt met het filmpje van het themalied 'Knorkest', waarin leerlingen het lied nazingen en de klank van de trommel, de gitaar, de trompet en de piano in dit lied leren herkennen en van elkaar onderscheiden.

4.4.5 Lis en haar blokfluit

Het vijfde thema, 'Lis en haar blokfluit', begint met het filmpje 'Lis speelt alleen'. In dat filmpje maken leerlingen kennis met Lis en haar blokfluit. In het volgende filmpje, 'Simi Jadech', gaan leerlingen aan de slag met een Hebreeuws liedje (wereldmuziek). Ze leren het liedje nazingen (toonhoogte, melodie) en oefenen met bewegen in de maat. Ook luisteren ze nauwkeurig naar de tekst en denken ze na over de betekenis van die tekst.

Op het werkblad 'Zoeken' gaan leerlingen blaasinstrumenten onderscheiden van andere instrumentenfamilies. Ze herkennen de instrumenten visueel.

In de vlog maken leerlingen kennis met een blokfluitist van het Metropole Orkest. Zij vertelt meer over de blokfluit en de speelwijze van het instrument.

Op het werkblad 'Kleuren en knippen' gaan leerlingen ritme visueel verwerken. Ze gebruiken deze opdracht weer in de volgende opdracht. Die begint met het filmpje 'Quiz van Wiebel en Lis', waarin het vierde en het vijfde thema gecombineerd worden. Leerlingen oefenen in dit filmpje met luisteren naar ritme en toonlengte. Ze moeten hun auditieve ervaringen vertalen in een visuele.

Op het werkblad 'Kleurplaat' werken leerlingen aan een tekening van Lis met haar blokfluit.

Het vijfde thema wordt afgerond met een praatplaat, waarmee leerlingen hun kennis kunnen samenvatten en bespreken.

Het thema eindigt met het filmpje van het themalied 'Knorkest', waarin leerlingen het lied nazingen en de klank van de trommel, de gitaar, de trompet, de piano en de blokfluit in dit lied leren herkennen en van elkaar onderscheiden.

4.4.6 Jille en haar viool

Het zesde thema, 'Jille en haar viool' begint met het filmpje 'Jille maakt geluid', waarin leerlingen kennis maken met het personage Jille en haar instrument, de viool. Daarna volgt een audiofragment, 'Een beetje sneller graag', waarbij leerlingen oefenen met zingen op de juiste hoogte en in de juiste tekst. Het wordt ze in deze opdracht moeilijker gemaakt doordat de muziek versnelt. Bewegen op de maat wordt daardoor iets complexer.

Op het werkblad 'Zoeken' gaan leerlingen aan de slag met de onderdelen van de instrumenten die ze in de vorige thema's hebben leren kennen. Ze moeten de onderdelen koppelen aan de juiste instrumenten.

In de vlog over de viool vertelt een violist van het Metropole Orkest meer over zijn instrument en de speelwijze daarvan.

In het filmpje 'Hoog-en-laag-quiz' leren leerlingen meer over hoge en lage tonen en de omzetting daarvan in een grafische notatie (en andersom). Daarbij gebruiken ze ook een werkblad.

Op het werkblad 'Kleurplaat' werken leerlingen aan een tekening van Jille en haar viool.

Het zesde thema wordt afgerond met een praatplaat, waarmee leerlingen hun kennis kunnen samenvatten en bespreken.

Het thema eindigt met het filmpje van het themalied 'Knorkest', waarin leerlingen het lied nazingen en de klank van de trommel, de gitaar, de trompet, de piano, de blokfluit en de viool in dit lied leren herkennen en van elkaar onderscheiden.

4.4.7 Werkboek

In het 'Knorkestblok' staan alle werkbladen die nodig zijn bij de uitvoering van de verschillende thema's:

Thema 1

- 1 Knor wil spelen
- 2 Tellen
- 3 Kleurplaat

Thema 2

- 1 Knutselen
- 2 Puzzel
- 3 Plak hier je puzzel
- 4 Kleurplaat

Thema 3

- 1 Ik en jij
- 2 Quiz
- 3 Kleurplaat

Thema 4

- 1 Luisteren
- 2 Toetsen plakken
- 3 Kleurplaat

Thema 5

- 1 Zoeken
- 2 Kleuren en knippen
- 3 Kleurplaat

Thema 6

- 1 Zoeken
- 2 Quiz
- 3 Kleurplaat

Achterin het werkboekje zit de praatplaat, die ook in posterformaat bijgeleverd wordt. Bij het boekje zitten ook uitdrukkaarten om te gebruiken voor de opdrachten.

Er is steeds een balans gevonden tussen passief en actief bezig zijn. Om leerlingen vertrouwd te maken met een nieuw onderwerp of een nieuwe muziekstijl, gaan ze daar eerst op verschillende manieren mee aan de slag, bijvoorbeeld door nauwkeurig te luisteren of een filmpje te kijken. Vervolgens komen er opdrachten aan bod waarin 'doen', 'zingen' of 'bewegen' centraal staat. In elk thema is een interview met een muzikant uit het orkest opgenomen. Leerlingen kijken een filmpje en leren samen met de leerkracht zo meer over een instrument en de speelwijze daarvan. Dat maakt de muziekinstrumenten persoonlijk en de stof begrijpelijk voor de leerlingen.

4.5 Online materiaal

Bij Metropole op School hoort een uitgebreide online omgeving. Per thema zijn daarop filmpjes te vinden. Met behulp van een memoryspel kunnen leerlingen hun kennis (samen met de leerkracht) testen.

Docenten vinden op de website ook verdiepingsopdrachten en in de hogere klassen (groep 5/6 en 7/8) hulp bij het beoordelen van producten van leerlingen, in de vorm van beoordelingsformulieren.

5. Onderwijskundig concept

Het onderwijskundig concept voor het lesmateriaal sluit naadloos aan bij de identiteit van het Metropole Orkest. In het lesmateriaal wordt vanuit authentiek klinkend materiaal gewerkt naar een bredere blik op muziek, waardoor er met behulp van het muzikale materiaal van het Metropole Orkest gewerkt wordt naar de streefniveaus muziek zoals SLO ze vaststelde. In het materiaal komen de competenties van groep 1/2 uitgebreid aan de orde.

Het onderwijskundig concept achter de thema's is samengesteld naar de volgende inzichten:

- Een optimale **aansluiting** bij de belevingswereld van jongeren in de leeftijd van 3 tot 6 jaar.
- Een doordachte **mix** van actief bezig zijn met muziek en luisteren naar muziek.
- Een heldere **opbouw** in de zes thema's.
- Aansluiten bij het bestaande **culturele veld**.
- Verwerken van **21e eeuwse vaardigheden**
- Lesmateriaal aanbieden in een passende **vorm**.
- Aansluiten bij verschillende **leerstijlen**.

5.1 Aansluiten bij de belevingswereld

De thema's en filmpjes (de vormgeving, de opdrachten en de leerinhoud) sluiten steeds aan bij de belevingswereld van de leerlingen. Er wordt gebruikgemaakt van vrolijke animaties. De opdrachten zijn in een aansprekende vormgeving gegoten (waarover meer in 5.6). Ook de onderwerpen haken in op de interesses van kinderen tussen de 4 en 6 jaar oud. Doordat dieren steeds hun eigen instrument laten zien, wordt de stof persoonlijk. Het is bovendien een voor leerlingen herkenbare vorm, die lijkt op de eenvoudige verhaallijnen in tekenfilms. Daardoor ontstaat er transfer tussen de opdrachten en de leefwereld van leerlingen, waardoor hun motivatie vergroot wordt en de relevantie van de lesstof toeneemt (Beter Onderwijs Nederland, 2011).

Daarnaast laat de methode kinderen op een zeer toegankelijke manier met muziek in contact komen. Door slim gebruik te maken van bijvoorbeeld knutselwerkjes om muziek mee te maken, wordt muziek uit de leerling zelf gehaald, waardoor er geen kloof ontstaat tussen de leerstof en de leerling.

5.2 Een doordachte mix

In het lesmateriaal worden verschillende leeractiviteiten gemixt. Leerlingen wordt gevraagd te luisteren (passief), te doen (actief), te kijken (passief) en te bewegen (actief). Hierdoor ontstaat er een mooie mix tussen opdrachten die geschikt zijn voor verschillende leerstijlen. Leerlingen die concreet-praktisch denken, zijn gebaat bij doe-opdrachten. Leerlingen die abstract-theoretisch denken, vinden het juist prettig om na een luisteropdracht zelf aan de slag te gaan (Kaldewey, 2007). Beslissers vinden het leuk om iets vast te leggen, terwijl dromers een opdracht waarin de visualisering van een muziekstuk centraal staat, zullen kunnen waarderen. Het algemene uitgangspunt is dat muziek ervaren moet worden. Dat betekent echter niet dat er alleen praktische opdrachten in het lesmateriaal staan: er staan ook opdrachten in voor leerlingen die liever van een afstandje naar muziek kijken en er op een andere manier mee bezig zijn, bijvoorbeeld door een kleurplaat in te kleuren. Het beluisteren van muziek speelt een grote rol in de thema's, maar ook actief muziek maken komt steeds terug. Dat heeft ook een positievere impact op de hersens van kinderen dan alleen passief luisteren naar muziek (Mieras, 2012).

5.3 Heldere opbouw

Elk thema begint met een kennismaking, zowel met een nieuw personage als met een instrument. Leerlingen kunnen zo rustig wennen aan een nieuw onderwerp, waar ze vervolgens actief mee aan de slag gaan.

De opbouw varieert per boekje, maar de thema's komen overeen in het feit dat ze allemaal beginnen met het onderdeel kijken en luisteren. Er wordt steeds gestart met een filmpje. Dat staat in elk boekje centraal en met behulp hiervan worden leerlingen nieuwsgierig gemaakt. Op het onderdeel 'luisteren' volgen opdrachten binnen de domeinen 'bewegen' of 'zingen'. Kennis uit vorige opdrachten wordt daarbij steeds meegenomen en op een andere manier toegepast. Dat is bijvoorbeeld te zien in het Knorkestlied, waarin de instrumenten uit het vorige thema ook steeds weer herhaald worden.

Binnen de opdrachten is ook gezorgd voor een doordachte opbouw: leerlingen worden door middel van toegankelijke vragen naar de stof toe geleid. Ze leren eerst een instrument herkennen en pas later gaan ze nauwkeurig kijken naar de onderdelen van zo'n instrument. Vragen van een hoger niveau verlangen bijvoorbeeld toepassing, analyse of creatie van leerlingen (Expertisecentrum Kunsttheorie, z.d.).

5.4 Aansluiten bij het bestaande culturele veld

Er wordt gebruikgemaakt van bestaande muziek van het Metropole Orkest in plaats van speciaal voor deze methode geschreven muziek. Dit authentieke materiaal draagt bij aan de motivatie van leerlingen en de

leerresultaten (Taalunieversum, z.d.). Daardoor treedt er een verbinding tussen de school en de maatschappij op, waardoor het geleerde ook buiten de school wordt toegepast (Haanstra, 2011).

Authentiek materiaal vormt in het lesmateriaal de basis voor het leerproces: het nodigt uit om verder onderzocht te worden. De methode is hiermee ook verankerd in de bestaande culturele wereld (Handreiking muziekonderwijs 2020, 2014). Het lesmateriaal maakt effectief gebruik van de bestaande infrastructuur op het gebied van muziek door steeds een andere uitvoering van een populair muziekstuk centraal te stellen. Daarmee wordt dit cultureel erfgoed met behulp van het lesmateriaal beschikbaar gemaakt voor een groot publiek. Leerlingen die meer willen weten over het Metropole Orkest kunnen hun leerproces bovendien na het afronden van het lesmateriaal voortzetten door uitvoeringen van het MO te bezoeken.

5.5 Verwerken van 21e eeuwse vaardigheden

21e eeuwse vaardigheden komen in cultuureducatie ruimschoots aan bod (Windesheim, 2015).

Deze vaardigheden zijn:

- Creativiteit: het bedenken van nieuwe ideeën en deze kunnen uitwerken en analyseren.
- Kritisch denken: het kunnen formuleren van een eigen, onderbouwde visie of mening.
- Probleemoplosvaardigheden: het (h)erkennen van een probleem en tot een plan kunnen komen om het probleem op te lossen.
- Communiceren: het efficiënt en effectief overbrengen en ontvangen van een boodschap.
- Samenwerken: het gezamenlijk realiseren van een doel en anderen daarbij kunnen aanvullen en ondersteunen.
- Digitale geletterdheid: het effectief, efficiënt en verantwoord gebruiken van ICT.
- Sociale en culturele vaardigheden: het effectief kunnen leren, werken en met mensen met verschillende etnische, culturele en sociale achtergronden.
- Zelfregulering: het kunnen realiseren van doelgericht en passend gedrag (SLO, z.d.).

Deze vaardigheden komen in het lesmateriaal op verschillende manieren aan bod. De creativiteit van leerlingen wordt gestimuleerd aan de hand van vrije en open opdrachten. Leerlingen leren hun creativiteit op verschillende manieren te uiten: zowel beeldend als muzikaal als op het gebied van taal of dans.

Leerlingen geven in de opdrachten niet zomaar een antwoord. Als ze bijvoorbeeld luisteren naar wereldmuziek, is er voor de docent genoeg ruimte om te vragen naar hun ideeën achter de betekenis van de muziek.

In de thema's staat muziek als communicatiemiddel centraal. Er wordt bijvoorbeeld benadrukt dat een personage graag iets over wil brengen met zijn instrument. Ze leren zo de beginselen van het verpakken van een boodschap (coderen) te onderscheiden van het decoderen van een boodschap (ontvangen).

In de thema's zijn ook opdrachten opgenomen waarin leerlingen moeten samenwerken: ze gaan bijvoorbeeld klassikaal aan de slag met ritmes. Hierbij zullen leerlingen ontdekken dat ze andere ideeën hebben over het uitvoeren van zo'n ritme en worden ze zich bewust van de verschillen tussen elkaar. Door leerlingen een duidelijke opdracht te geven, zullen ze doelgericht aan het werk gaan waarbij ze leren om effectief samen te werken.

Muziek laat grenzen vervagen, ook op het gebied van tijd of cultuur. In de opdrachten ontstaat een bredere blik op de maatschappij, bijvoorbeeld door wereldmuziek te beluisteren. Leerlingen leren daardoor empathie en inlevingsvermogen ontwikkelen voor andere tijden en culturen.

De digitale geletterdheid van leerlingen wordt ook gestimuleerd door een uitgebreid online platform dat bij de thema's hoort. Hierop kunnen leerlingen educatieve games spelen, maar ook filmpjes bekijken. In de thema's worden leerlingen ook gestimuleerd om te werken met online tools, zoals de Virtual Piano. Dat draagt bij aan hun ICT-geletterdheid.

5.6 Lesmateriaal aanbieden in een passende vorm

Omdat het lesmateriaal geschikt moet zijn voor een jonge doelgroep, moet het materiaal aansluiten bij de leefwereld van de kinderen. Daarom is er gekozen voor een 'Knorkestblok' met daarin werkbladen; leerlingen maken verder nog geen gebruik van werkboekjes. De leerkracht leidt leerlingen met behulp van filmpjes, audiomateriaal en opdrachten door de lesstof heen. Op de voorkant van het 'Knorkestblok' kunnen leerlingen wel hun naam kwijt, waardoor het iets 'eigens' wordt: het vergroot het eigenaarschap van de leerling over het leerproces (Ebbens & Ettehoven, 2009).

De thema's bieden plaats aan veel verschillende werkvormen. Leerlingen verwerken hun kennis in opdrachten waarin ze moeten omcirkelen, puzzels, kleurplaten, praatplaten en oefeningen om het grafisch noteren van muziek te oefenen.

In de vormgeving is rekening gehouden met de doelgroep. Elk thema heeft een eigen kleur, waardoor het ook voor leerlingen herkenbaar is in welk thema ze aan het werk zijn. De kleuren zijn helder en vrolijk, waardoor de voor leerlingen herkenbare animaties de aandacht trekken.

Het swingende karakter van het Metropole Orkest komt ook in het lesmateriaal terug: veel opdrachten staan weliswaar overzichtelijk, maar speels over de pagina's van het 'Knorkestblok' verspreid. Ook het logo (de ronde bolletjes) is steeds terug te zien, waardoor het karakter van het lesmateriaal en het Metropole Orkest zichtbaar blijft.

Met potloden wordt hier en daar aangegeven dat leerlingen hier een potlood bij de hand moeten hebben omdat ze iets moeten invullen, tekenen of schrijven. Een schaar duidt aan dat leerlingen hier moeten knippen. Voor de docent is met iconen ook aangegeven waar het om draait in een bepaalde opdracht: het play- en audioknopje duiden verschillende activiteiten aan.

5.7 Aansluiten bij verschillende leerstijlen en niveaus

Door de diversiteit in opdrachten en onderwerpen een grote rol te laten spelen, sluiten de opdrachten aan bij verschillende leerstijlen. Daarbij is er een onderscheid gemaakt tussen de leerstijlen van Kolb (dromer, denker, doener, beslisser) en andere verschillen, bijvoorbeeld tussen visueel, auditief en kinesthetisch leren. Leerlingen krijgen informatie op verschillende manieren aangeboden: via beeld, geluid en door het te doen. Ook wordt de nieuwe kennis op verschillende manieren getoetst: door reproductie, toepassing en door het inzicht aan te spreken.

6. Doelgroep van de lessenserie

De doelgroep van het materiaal van Metropole op School bestaat uit basisschoolleerlingen. De thema's voor groep 1/2 zijn geschikt voor leerlingen tussen de 4 en 6 jaar. Het lesmateriaal sluit aan bij de lessenreeks voor groep 3/4, 5/6, groep 7/8 en tenslotte

op de kerndoelen in het voortgezet onderwijs. Door de vormgeving aan te passen, aan te sluiten bij de competenties per leerjaar zoals SLO die geformuleerd heeft, passende muziek te kiezen en leerlingen op verschillende niveaus te zelfstandig te laten werken of met stof bezig te laten zijn, is Metropole op School geschikt gemaakt voor alle leeftijdsgroepen in het primair onderwijs.

7. Materiaal

Het materiaal van de leerlijn bestaat per leerjaar uit diverse onderdelen:

- Een docentenhandleiding met uitleg over de zes verschillende thema's
- Een digitaal platform met video- en geluidsmateriaal en aanvullende opdrachten
- Een 'Knorkestblok' (werkboek) met uitdrukvelen
- Een 'Praatplaat' op posterformaat

Literatuurlijst

Beter Onderwijs Nederland (z.d.). Realistisch rekenen en transfer. Gedownload van <http://www.beteronderwijsnederland.nl/content/realistisch-rekenen-en-transfer> op 4 februari 2015.

DOOR! (z.d.). Masterplan Muziekonderwijs Limburg. Gedownload van <http://www.nieuwenor.nl/nieuws/102> op 4 februari 2015.

Ebbens, E., Ettekoven, S. (2009) *Effectief leren*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Expertisecentrum kunsttheorie (z.d.). De herziene taxonomie van Bloom. Gedownload van http://www.expertisecentrum-kunsttheorie.nl/cms_data/bloom.pdf op 4 februari 2015.

Fluxus (z.d.). Muziek Maakt School. Gedownload van <http://www.fluxus.nl/13-onderwijs/169-muziek-maakt-school> op 4 februari 2015.

Green, L. (2005). De waarde van populaire muziek voor andere muziekgenres in het muziekonderwijs op school. *Cultuur + Educatie* 31 (11), 64 - 90.

Haanstra, F. (2011). Authentieke kunsteducatie. Een stand van zaken. *Cultuur + Educatie* 31 (11), 8 - 38.

Handreiking muziekonderwijs (2014). Rijksoverheid. Gedownload van www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/10/24/handreiking-muziekonderwijs-2020/handreiking-muziekonderwijs-2020.pdf op 4 februari 2015.

Kaldeway, J. (2007). Leerstijlen, dan wel denkstijlen als uitgangspunt voor vakdidactische ontwikkeling. *Levende Talen Tijdschrift* 8 (1), 11 - 22.

Kernvisie Methode (z.d.). *Leerstijlen*. Gedownload van <http://www.kernvisiemethode.nl/onderwijs/leerstijlen-onderwijs> op 6 februari 2015.

Kolb, D. (1978). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice Hall.

Metropole op School (z.d.). Leerlijn Metropole op School. Gedownload van <http://www.metropoleopschool.nl/> op 8 februari 2015.

Metropole Orkest (z.d.). Het Metropole Orkest. Gedownload van <http://www.mo.nl/het-orkest/> op 4 februari 2015.

Metropole Orkest (z.d.). Businessplan Metropole Orkest. Gedownload van <http://www.mo.nl/wp/wp-content/uploads/2014/04/Businessplan-MO.pdf> op 4 februari 2015.

Mieras, M. (2012). Wat muziek doet met kindersensen. Jeugd Cultuur Nederland Fonds. Gedownload van <http://www.mieras.nl/live/links/muziek%20en%20kinderhersen.pdf> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Blooms taxonomie, stimulerend signaleren, informatiepunt onderwijs en talentontwikkeling (SLO). Utrecht: SLO. Gedownload van <http://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Digitale geletterheid. Utrecht: SLO. Gedownload van <http://www.slo.nl/downloads/documenten/digitale-geletterdheid-en-21e-eeuwse-vaardigheden.pdf> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Kunstzinnige oriëntatie in het primair onderwijs. Utrecht: SLO. Gedownload van <http://kunstzinnigeorientatie.slo.nl> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Zone van naaste ontwikkeling. Utrecht: SLO. Gedownload van <http://www.slo.nl/primair/themas/jongekind/lexicon/Zone/> op 4 februari 2015.

Van Schilt-Mol, T., Mariën, H. Van Vijfeijken, M. en Broekmans, A. (2012). Muziekeducatie in het primair onderwijs. Een kwantitatieve en kwalitatieve verkenning van de stand van zaken. Muziek Telt. Gedownload van <http://www.orkestindeklas.nl/2826/nl/muziek-educatie-in-het-primair-onderwijs> op 4 februari 2015.

Studiekring (z.d.). Verschillende leerstijlen, verschillende manieren van leren: studietips. Utrecht: Studiekring. Gedownload van <http://www.studiekring.nl/studietips/verschillende-leerstijlen-verschillende-manieren-van-leren> op 4 februari 2015.

Taalunieursum (z.d.). Authentiek materiaal in de klas. Gedownload van http://taalunieursum.org/agenda/440/authentiek_materiaal_in_de_klas/ op 4 februari 2015.

Universiteit van Nederland (z.d.). Muziek maakt slim. Gedownload van <http://www.muziekmaaktslim.nl/onderzoeken.html> op 4 februari 2015.

Van Tetering, M. en Wassink, L. (2014). Een wetenschappelijk overzicht: positieve effecten van muziekonderwijs op de maatschappij en bedrijven. Maastricht: Unipartners.

Windesheim (z.d.). Cultuureducatie helpt kinderen bij verwerven 21e eeuwse vaardigheden. Gedownload van <http://www.windesheim.nl/over-windesheim/nieuws/2015/januari/cultuureducatie-helpt-kinderen-bij-verwerven-21e-eeuwse-vaardigheden/> op 4 februari 2015.

Colofon

De leerlijn *Metropole op School* is ontwikkeld voor het Metropole Orkest door Young Crowds. Niets uit de uitgaven behorende bij de leerlijn (print & digitaal) mag worden gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van Metropole Orkest. De inhoud is auteursrechtelijk beschermd.

Medewerkers Metropole Orkest Marc Altink, Friederike Darius, Pieter Hunfeld, Sophie Koopmans, Jolien Plat, Big Ears productions. **Medewerkers Young Crowds** Henriëtte van der Mark, Roland Pelle, Claudia Lagermann (eindredacteur), Lisa van Bennekom (muziekredacteur), Freek Koopmans (muziekdeskundige en editor), Jannelieke Schmidt (muziek deskundige), Françoise Giesen (onderwijskundig redacteur), Annemarie Dekker en Lennard Meijer (online specialisten), Mans Kuipers (corrector), Mariska Schotman en Tom van Staveren (art directors), Martijn van Hemmen (cameraman en editor), Marrit Schuddebeurs (knutsels en fotografie), Bas Kleverlaan (animaties en illustraties), Eva Bos (productie en traffic).